

OKRUGLI STOL

GDJE POČINJE IZVORNOST?

KATEGORIZACIJA RADOVA U HUMANISTIČKIM ZNANOSTIMA

Drugu godinu zaredom uredništvo *Umjetnosti riječi* organiziralo je okrugli stol o temi relevantnoj za humanističke znanosti. Poslije diskusije u siječnju 2014. o stručnoj i društvenoj ulozi propedeutičkih priručnika – koja je objavljena pod naslovom “*Uvodi – u što?*”, *Umjetnost riječi* LVII (2013), 3–4, str. 293–311 – ovaj smo se put pozabavili problemom kategorizacije radova u humanističkim znanostima. U razloge za odabir teme nije teško proniknuti: u pokušaju da uspješno ispuni stroge zahtjeve za stručnim i nepristranim recenziranjem časopisnih priloga uredništvo *Umjetnosti riječi* naišlo je na nov, premda ne i neočekivan problem – kompetentni i savjesni recenzenti često su isti prilog različito kategorizirali. Je li riječ o nepostojanju ili o nepoznavanju preciznih određenja različitih kategorija (izvorni znanstveni rad, pregledni znanstveni rad, stručni rad i sl.)? Shvaćaju li se te kategorije samo kao oznake različitih “znanstvenih žanrova” ili i kao vrijednosne kvalifikacije? Tko je zapravo nadležan da odgovori na ta pitanja: institucije nacionalne znanstvene politike, neformalno povezana znanstvena zajednica ili sama uredništva časopisa? Razlikuju li se u pristupu toj problematici različiti akteri sveukupne znanstvene komunikacije: “zakonodavci”, znanstvenici, urednici časopisa, recenzenti i autori znanstvenih radova? Na ta pitanja i mnoga druga s njima povezana pokušali su odgovoriti sudionici okruglog stola “Gdje počinje izvornost? Kategorizacija radova u humanističkim znanostima” koji je 22. siječnja 2015. održan u Vijećnici Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Na temelju izlaganja i rasprave formulirani su zaključci koje ovdje objavljujemo nakon transkripta okruglog stola.

U prvom dijelu okruglog stola nastupili su uvodni izlagači koji imaju iskustva s uređivanjem književnoznanstvenih, filoloških i filmoloških časopisa te s vrednovanjem radova u tim disciplinama: Darko Novaković, Silvana Vranić (*Fluminensia*), Maslina Ljubičić (*Studia Romanica et Anglica Zagrabiensia*), Svjetlan Lacko Vidulić (*Zagreber germanistische Beiträge*), Nikica Gilić (*Hrvatski filmski ljetopis*) i Davor Dukić (*Umjetnost riječi*). U drugom

dijelu razvila se diskusija u kojoj su, među ostalima, sudjelovali: Damir Agičić (*Historijski zbornik*), Zvonko Kovač, Morana Čale, Smiljana Narančić Kovač (*Libri & Liberi*), Ida Raffaelli (*Suvremena lingvistika*) i David Šporer. Okrugli stol moderirao je Davor Dukić, glavni urednik *Umjetnosti riječi*.

*

244

Davor Dukić: Dragi izlagači na večerašnjoj tribini, dragi suradnici i prijatelji *Umjetnosti riječi*, dragi gosti, svima srdačan pozdrav i dobrodošlica u ime uredništva *Umjetnosti riječi*. Ovo je drugi okrugli stol što ga organiziramo o temi koju smatramo važnom za humanističke znanosti. Lani smo u otprilike isto vrijeme razgovarali u *Booksi* o ulozi propedeutičkih priručnika u humanistici i ta je diskusija objavljena u pretprošlom broju našeg časopisa. Ove godine odabrali smo institucionalno ozbiljniji prostor, Vijećnicu Filozofskog fakulteta, što valjda sugerira i da je tema, kategorizacija radova u humanističkim znanostima, institucionalno ozbiljnija. Drugim riječima, da su u njoj ulozi društvene moći nešto veći. Naš je okrugli stol zamišljen u dva dijela: u prvom će pozvani izlagači, svaki iz svoje specifične optike, govoriti o problemu kategorizacije i vrednovanja radova u humanističkim disciplinama, poglavito onim filološkima. U drugom dijelu otvorit ćemo diskusiju o tezama i pitanjima iznesenima u izlaganjima, ali i o drugim aspektima naše današnje problematike koji se diskutantima čine osobito važnima. Moja je zadaća da moderiram diskusiju te uvedem u problematiku. Prije nego što krenem u obavljanje potonje zadaće, htio bih ukratko predstaviti izlagače.

Akademik Darko Novaković. U njegovu službenom životopisu na stranicama Odsjeka za klasičnu filologiju Filozofskog fakulteta nalazi se puno činjenica koje ga opunomoćuju za aktivno sudjelovanje na ovom okruglom stolu, a ja ću izdvojiti samo ove: suosnivač časopisa *Latina et Graeca*, urednik za hrvatski latinizam i klasične književnosti u *Hrvatskoj općoj enciklopediji* te nekadašnji predsjednik Matičnoga povjerenstva za područje humanističkih znanosti, polje jezikoslovlja i znanosti o književnosti. Silvana Vranić, profesorica dijalektologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci, glavna urednica časopisa za filološka istraživanja *Fluminensia*, u kojem se mahom objavljuju prilozi iz jezikoslovne i književnopovijesne kroatistike. Maslina Ljubičić, profesorica talijanskog jezika na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, glavna urednica časopisa *Studia Romanica et Anglica Zagrabensia*. Časopis također objedinjuje jezikoslovlje i znanost o književnosti, i to iz pojedinačnih romanskih filologija i anglistike. Svjetlan

Lacko Vidulić, profesor njemačke književnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, glavni urednik časopisa *Zagreber germanistische Beiträge*. Časopis objavljuje jezikoslovne, književnopovijesne i književnoteorijske priloge iz germanistike. Nikica Gilić, profesor filmologije na Sveučilištu u Zagrebu i glavni urednik *Hrvatskog filmskog ljetopisa*, časopisa koji nastoji zadovoljiti široko i raznoliko područje interesa za film, odnosno ispuniti istraživačku, kritičarsku, edukativnu i informativnu funkciju. Dobro, to je sve što se tiče predstavljanja, vrijeme je za izlaganja.

*

Uredništvo *Umjetnosti riječi* nedavno je dobilo pozitivnu recenziju jednog priloga, koji je recenzent klasificirao kao izvorni znanstveni rad, a svoju je ocjenu obrazložio u dvjema završnim rečenicama. U njima je istaknuo kako je prilog sastavljen od "guste mreže citata", ali da su njihovi autori i drugi autori relevantni za problematiku članka "inteligentno juktaponirani". Recenzent je prilog tipološki odredio kao "primjer permutativnog teksta" te efektno zaključio kako je u ovom slučaju – a bio bi to, dakle, uspješan primjer takvog, permutativnog priloga – riječ o "žongliranju različitih aspekata", pri čemu se "lopta dugo drži u zraku". Teško bi bilo pregnantnije i efektivnije od našeg recenzenta uputiti na problem kategorizacije većeg broja priloga *Umjetnosti riječi*, časopisa koji preferira književnoznanstvene, teatrološke i filmološke radove s izraženijim teorijskim ambicijama. I upravo što su ti teorijski aspekti izraženiji, to je u pravilu u praksi problem veći. Dvije ključne riječi naše recenzije, permutativnost i žongliranje, pogađaju bit našeg problema, odnosno dobro karakteriziraju znatan dio produkcije o kojoj se skrbimo kao uredništvo, a, s druge strane, s obzirom na to da ostavljaju premalo prostora ideji izvornosti, ako joj već potpuno ne proturječe, upućuju na nedoumice kategorizacije. Što može biti doista novo u premještanju, miješanju već postojećeg, odnosno kakav je karakter i funkcija uspješnog žongliranja? Treba li razlikovati korektno žongliranje od nadahnute improvizacije koja pomiče granice pravila igre? Pa čak i ako treba, kakvi su učinci žongliranja na publiku nakon što završi i najuspješnija predstava?

Problem određenja izvornosti pokušat ću dodatno rasvijetliti još jednim, sad posve načelnim primjerom: primjenom psihoanalize u istraživanju književnosti, filma i performativnih umjetnosti. Otac psihoanalize bio je liječnik i svoj je pristup razvijao u kontekstu medicinske prakse. Tako je i svaka primjena njegove teorije na fiktionalne artefakte *volens-nolens* svojevrs-

ni kratki spoj medicine i humanistike: analizirani objekt pandan je pacijentu. I dok je primjena psihoanalize u psihijatrijskim ordinacijama stvar stručne, a nikako znanstvene prakse, njezina primjena na spomenute artefakte prema ustaljenoj praksi u humanističkim znanostima u pravilu se kategorizira kao izvorni, štoviše, izrazito teorijski fundiran, znanstveni rad. Očigledno se, dakle, načelno ista stvar u biomedicinskim i humanističkim znanostima ne vrednuje jednako. Pritom razliku između usmenosti psihoanalitičke seanse i tekstualnosti analize fikcionalnih artefakata ne smatram ključnom za spomenutu vrijednosnu razliku. No, problem se bitno ne mijenja čak i ako se izbjegnju takvi interdisciplinarni spojevi. Pretpostavimo da je riječ o analizi nekog, doduše poznatog, ali dosad posve zapostavljenog književnog teksta iz prve polovice 19. stoljeća. Njegov prvi ozbiljniji istraživač u detaljnom je iščitavanju, primjenjujući postojeće poetološke kategorije, ustanovio kako je riječ o tekstu s istaknutim *tim i tim* romantičarskim obilježjima. Ako recenzenti toga zamišljenog priloga ne primijete u njemu nikakvu veliku povredu struke, bez puno razmišljanja kategorizirat će ga kao izvorni znanstveni rad. A što je u njemu doista izvorno osim jedne od komponenti pojma *izvornost*? Biti u nečemu prvi, što ovdje znači primijeniti postojeći i očekivano prikladni analitički instrumentarij na dotad neproučavan tekst.

246

S metaforama žonglera i onog koji je prvi prišao djevojci završit ću uvod u malu tipologiju problematične znanstvene izvornosti u humanistici i krenuti dalje pitanjem: koliko nam u našim problemima može pomoći legislativna infrastruktura? Notorne razlike među znanostima, na što sam netom aludirao s primjerom psihoanalize, vjerojatno su prešutan razlog za odustajanje od neke općevažeće službene kategorizacije, recimo u "Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju". Kad bi ona, međutim, postojala barem na nižim razinama, naš bi okrugli stol s ovako formuliranom temom bio suvišan. Podsjećam vas na to da ni još uvijek aktualni "Pravilnik o uvjetima za izbor u znanstvena zvanja" iz 2005. ni njegov još nepravomoćni ili nesuđeni nasljednik iz 2013. ne definiraju različite kategorije radova, premda ih, naravno, spominju. Dobro vam je poznato kako Pravilnik iz 2005. za područje humanističkih znanosti razlikuje izvorni znanstveni rad, prethodno priopćenje, pregledni rad i stručni rad te njihov opseg vrednuje različitim koeficijentima: 1, 0,9, 0,75 i 0,5. Možda ste zaboravili da Pravilnik iz 2013. zadržava samo dvije kategorije: izvorni znanstveni rad i pregledni znanstveni rad, pri čemu ih ne vrednuje različito same po sebi, nego isključivo s obzirom na mjesto objavljivanja.

Te kategorizacije i službeno vrednovanje različitih žanrova znanstvene proze nisu bez odraza u našoj recenzentskoj praksi. Tako smo primijetili da

recenzenti nerijetko kao pregledni znanstveni rad kategoriziraju tekst koji bi po svojim pretenzijama, sadržaju i strukturi trebao biti izvorni znanstveni rad, ali su oni u njemu uočili brojne nedostatke, što onda "kažnjavaju" nižim koeficijentom. S druge strane, izbacivanje prethodnog priopćenja, barem iz onog dijela novijeg "Pravilnika" koji se odnosi na humanističke znanosti, čini se posve opravdanim jer tek bi ta kategorija bila do apsurdna dovedeno oprimjerenije izreke "ko prvi djevojci". Izbacivanje pak kategorije stručnog rada u istom Pravilniku čini se da u humanistici ima nešto dalekosežnije posljedice. Shvaćen kao žanr popularizacije znanosti, stručni rad nije mogao naći mjesto u visoko kompetitivnoj suvremenoj znanstvenoj politici. Tako je i *Umjetnost riječi* iz svog obrasca za recenzente izbacila kategoriju "stručni rad" jer su izvrsnost i ulasci u svjetski priznate baze važniji od popularizacije disciplina koje naš časopis pokriva. To je opet svojevršno iznevjerenje prvotne misije časopisa, koji je u svojim prvim desetljećima računao upravo na nastavnike književnosti kao svoju ciljanu publiku, a praktično promišljanje metodologije istraživanja književnosti, konkretizirano u brojnim interpretacijama kanonskih književnih djela, vidio kao središnju problematiku svojih priloga. S optimističnog motrišta te se promjene mogu interpretirati kao odraz napretka disciplina. No, moguće je i malo pesimističnije gledati na stvar: nije li nam se kroz vrata izbačen stručni rad vratio kroz prozor kao žongler ili hitri udvarač?

Vratimo se na kraju središnjem problemu definiranja znanstvene izvornosti, odnosno razlikovanja znanstvenog i stručnog rada. Bilo bi pogrešno tvrditi da u toj problematici vlada posvemašnja proizvoljnost. Uostalom, relativno nedavno su objavljene dvije knjige koje se bave znanstvenom metodologijom i koje donose definicije kategorija znanstvenih žanrova, obje s etiketom udžbenika Zagrebačkog sveučilišta: Dubravka Oraić Tolić, *Akademsko pismo* (Zagreb, 2011) i Milica Gačić, *Pisanje znanstvenih i stručnih radova* (Zagreb, 2012). Neću se ovdje baviti usporednom analizom njihovih definicija znanstvene izvornosti, koje bi zasigurno dodatno rasvijetlile našu problematiku, u ponečemu možda i ponudile neka rješenja. Umjesto toga završit ću nizom najnačelnijih pitanja. Upućuje li ovdje skicirano iskustvo *Umjetnosti riječi* možda na potrebu povećanja broja kategorija znanstvenih radova? Bi li pored dosadašnjih kategorija kao svojevršne natkategorije trebalo razlikovati radove proizašle iz fundamentalnih teorijskih i primijenjenih istraživanja, a unutar njih opet razlikovati dosadašnje kategorije izvornog, preglednog, pa i stručnog rada? Na kojoj bi institucionalnoj razini trebalo definirati različite kategorije? Unutar nadležnih tijela zaduženih za kontrolu i provedbu napredovanja u sustavu znanosti i visokog obrazovanja, ili unutar

pojedine discipline, a pod okriljem neke relevantne znanstvene udruge/ asocijacije, ili možda za svaki pojedini časopis posebno? Trebaju li se uopće institucionalno ujednačiti definicije različitih kategorija znanstvenih radova ili postojeća praksa kontroliranja kaosa putem fleksibilnih veza različitih sastavnica znanstvene zajednice nema alternativu? Te naposljetku: u kakvoj su vezi stroga regulacija odnosno deregulacija i opasnosti od znanstvenog klijentelizma i proizvoljnosti u vrednovanju znanstvenoistraživačkog rada?

Evo, to je nekakav krug pitanja, problema, ilustracija za koje sam nastojao uputiti na iskustva *Umjetnosti riječi*, koja su, naravno, puno bogatija i kompliciranija, ali u ovih desetak minuta više nije stalo. Sada molim akademika Novakovića da nastavi.

Darko Novaković: Zahvaljujem kolegi Dukiću na ovoj poziciji doajena-uvodničara. Ono o čemu ću danas govoriti zapravo pripada mojim dvama svojstvima. Jedno je ovo koje je kolega Dukić apostrofirao, a to je šestogodišnje predsjedanje Matičnim odborom. Prije toga sam imao i nešto članstva, mislim da sam gotovo cijelo desetljeće bio u tom tijelu. To nije razdoblje života kojega bih se sjećao s najvećim ushitom, ali ne mogu reći – s obzirom na razgovore koje sam imao s članovima koji su se u tom istom tijelu nalazili poslije – da je bilo osobito traumatično. Naravno, sve ovo ima smisla samo utoliko što je Matično povjerenstvo ono tijelo koje se nalazi na kraju te famozne bodovne klasifikacije. Odnosno, da budemo precizniji, ja sam bio tamo u dva razdoblja: ispočetka smo bodovali, a poslije je došla regula da se ne boduje. Kada kažem da to nije bilo traumatično iskustvo, onda to prije svega govorim iz perspektive kolega koji su mi se povjeravali da se svako malo nalaze na sudu jer ima kandidata koji su bili nezadovoljni odlukama. Pa kad smo već kod te juridičke metaforike, u tih desetak godina mi smo zapravo više bili kasacijski nego vrhovni sud, tj. u većini slučajeva nismo ulazili u činjenično stanje, nismo pokušavali revidirati činjenice, osim u nekim eklatantnim slučajevima kad se dogodilo da istovjetni prilog osobe B, za razliku od osobe A, dobiva u istim okolnostima drugačiju kategorizaciju. Trebalo je naprosto zadržati neka mjerila jer bi vrludanje, naravno, dovelo do kaosa. U tom smislu, ono što smo kod izvještajā očekivali bilo je svrstavanje radova u dvije temeljne kategorije: znanstveni i stručni. Ono čega tada nije bilo, ili sam ja pod udarom vrlo ozbiljne amnezije, nije bilo prethodnih priopćenja ni preglednih radova. Poslije sam na primjeru raznih kolega ili na oznakama u časopisima vidio da se takve kategorije javljaju, pa sam si pokušao objasniti što bi zapravo pregledni rad trebao biti. Ako se, pretpostavljam, svaka vrsta istraživanja temelji na uvidu u neko stanje, onda

bi to trebalo biti ono što kolege germanisti zovu *Forschungsstand*. Dakle, tu bi trebalo očekivati nekakav precizan pregled onoga na čemu se buduće istraživanje može temeljiti. Jedino što bi moglo osporiti znanstvenost takva rada jest to da ostane bez ikakva zaključka. Osobno nisam imao prilike takvo nešto vidjeti, to će reći da nisam imao prilike vidjeti da je netko iznio stavove autora A, B, C, D i E i onda nakon toga zaključio: "Bez zaključka". To me ponukalo, kad sam dobio ovaj poziv, da pogledam kako stvari stoje u nekim drugim strukama. Pogledao sam časopis koji se zove *Sjemenarstvo*. U njemu se kaže ovako: "Pregledni znanstveni rad je cjelovit pregled nekog problema ili područja istraživanja na osnovi već objavljenih radova, ali sadrži originalne analize, sinteze ili prijedloge za daljnja istraživanja." I dalje, interesantno, što se tiče strukturiranja: "Ima opsežniji uvod i raspravu nego izvorni znanstveni rad." Iz toga mogu zaključiti da kolege iz *Sjemenarstva* misle kako u jednom trenutku u izvornom znanstvenom radu netko može presumirati da je to stupanj do kojega smo došli i da se onda jednostavno, upućujući na literaturu u kojoj se pokazuje da je dosegnut određeni stupanj, o pretpovijesti ne govori u onoj širini u kojoj se govori u preglednom znanstvenom radu. Nažalost, moram reći da su moja iskustva vrlo slična ovima koja spominje kolega Dukić, tj. da je pregledni rad nešto što uopće nije pregledni rad, nego recenzenti iz ovog ili onog razloga misle da bi ga trebali malo bodovno kazniti, odnosno da to nije baš onoliko koliko bi trebalo za nekakav izvorni znanstveni rad. Na taj se način i ono što, po mojem dubokom uvjerenju, nema formu preglednog znanstvenog rada zapravo provlači kao takvo.

Drugi je problem s nečim što tek nismo imali prilike vidjeti i za što mi tek nije jasno što bi u našim disciplinama bilo. Govorim prvenstveno iz filološke perspektive, ali mislim da se to može odnositi i na druge humanističke discipline. Što su to prethodna priopćenja? U nevolji sam opet posegnuo za istim izvorom, a konzultirao sam i časopis *Goriva i maziva*, koji se bavi znanstvenom disciplinom za koju nisam znao da postoji: tribologijom, znanošću o trenjima. Tamo se lijepo kaže nešto što bi i iz vrlo kratke jezične analize trebalo biti jasno – ako je nešto "prethodno priopćenje", onda vrlo vjerojatno slijedi neko "naknadno priopćenje". U kojem obliku, to je već druga stvar. Ovdje imamo slučaj da se pod prethodnim priopćenjima u raznim publikacijama javljaju radovi koji imaju dvadesetak kartica, a istodobno je za izvorni znanstveni rad limit također dvadeset kartica. Dakle, prethodno priopćenje je, kada bi i slijedilo "naknadno priopćenje", zapravo jednako veliko kao naknadno priopćenje. Hvala kolegi Dukiću, nisam znao da ono nosi 0,9 bodova, dakle to je tek malo manje od znanstvenoga rada. Bojim

se da ovdje također imamo ritualno kažnjavanje. Kolege iz *Sjemenarstva* vrlo ozbiljno o tome govore, kažu da "prethodno priopćenje sadrži nove znanstvene rezultate koji traže hitno objavljivanje" – ne znam koje su teme kod nas baš tako hitne – "a istraživanja su u tijeku. Objavljuje se samo uz obvezu autora da nakon toga objavi i izvorni znanstveni članak po završetku istraživanja". Bio bih vrlo sretan kada bih vidio jesu li ti radovi koji su u našim strukama klasificirani kao prethodna priopćenja imali posljedak u nekome radu koji jednostavno ne može biti još jedanput tako velik, a iznositi samo rezultate rada.

Mislim da ne moramo sami sebe uvjeravati kako unutar istih korica istoga broja imamo nevjerovatno različite procjene radova za koje je potpuno nemoguće utvrditi zašto se razlikuju. Stjecajem okolnosti, iako nemam nikakve veze s uredništvom, sjedim na sjednicama na kojima se iznose recenzije za *Folia onomastica Croatica* i onda to obično, kada se pojavi na mreži, i pogledam, već prema onome što me interesira. Pa se ispostavilo da u jednom od posljednjih brojeva postoje četiri toponomastička istraživanja od kojih je jedno stručni rad, drugo pregledni, a dva su izvorni znanstveni radovi. Jedno se bavi, ako se ne varam, Baškim Oštarijama, drugo Baranjom, a za ostala više nisam siguran. Vjerojatno istraživani areal nije ono što određuje vrsnoću rada. Ne čini mi se, inače bi bilo besmisleno, da su to radovi koji se nadovezuju na neku golemu prethodnu literaturu ili velika i duga istraživanja. Prema tome, ovdje se naprosto radi o tome da različiti recenzenti u različitim situacijama različito postupaju i to je, s obzirom na posljedice na Matičnom odboru, nešto vrlo ozbiljno. Još jedna od stvari koju smo nastojali koliko-toliko poštovati kad je riječ o znanstvenosti, i tu ću završiti sa svojim memoarima predsjednika Matičnog odbora, jest famozna formula kojoj su nas učili još na studiju filologije: *something new and something true*, pri čemu smo kukavički odustali od dodatka koji bi trebao biti vrlo važan i svima na srcu, a to je *something relevant*. Vrlo se dobro sjećam, a tome mora biti pedeset godina, knjige profesora Škreba i profesora Flakera s famoznim Sauerkrautom u njemačkoj literaturi, dakle temom koja bi bila izvorna i nešto novo – ali gdje je tu relevancija? Naravno, relevantnost kao povijesno i prostorno promjenjivu kategoriju treba vrlo delikatno određivati. Svi znamo da će se pojaviti radovi koji imaju sve odlike izvornosti, čak i tehnički aspekt kojemu ne možete prigovoriti, ali se na koncu morate pitati *cui bono*? To je nešto, koliko god nemamo brzog odgovora, o čemu moramo voditi računa.

Da ne zlorabim strpljenje, u svom drugom svojstvu pripadam jednoj atipičnoj filološkoj disciplini u kojoj imamo posla sa zatvorenim korpu-

som tekstova. To je prokletstvo koje kolege neofilolozi nemaju, oni uvijek mogu očekivati neki novi fatalni roman ili, kako bi se lijepo hrvatski reklo, uspješnicu, pa čak i neuspješnicu, nije važno, ali nešto je novo, postoji nekakva nova grada. Naš se korpus, kako god mi to odredili, zatvorio 476, 510. ili 525. I zbog toga se, recimo, događa da su kod nas grecisti u nešto boljoj situaciji nego latinisti, da svi skoče kao hijene kad se nađe neki novi papirus, bez obzira na to radilo se o Menandru, gdje je to zaista važno, ili o dvjema Sapfinim pjesmama, gdje je to također važno, ili se radi o nekakvom polupismenom izvještaju vojnika iz neke dijadoške vojske koji piše roditeljima, što možda i jest jezično interesantno, ali je lišeno bilo kakve književne vrijednosti. No, koliko god imali te specifične probleme, toliko smo se imali prilike, pa i u ovoj ekonomskoj iznurici, uputiti u nešto što je dobra strana novih tehnologija. Na to sam, jer mislim da se ne tiče samo nas, nego i velikoga dijela ovog fakulteta, upozorio kada sam pisao izvještaj za kolegu Jovanovića koji je, kako vjerojatno dobar dio vas zna, urednik CroALA, mrežne zbirke hrvatskih latinista. Ja taj posao jednostavno nisam mogao ocijeniti jer nešto takvo u našim pravilnicima ne postoji. Ako se nekome čini da je to izolirani slučaj i problem klasične filologije, koja želi sve popisati i tražiti, primjerice, je li Marulić upotrijebio dva ili tri konjunktiva te koliko je to više nego u nekoga od njegovih nasljednika, moram reći da to baš i nije tako jednostavno. Naime, ima u našim strukama sve više stvari koje su, po mom dubokom uvjerenju, nezamislive, odnosno potpuno beskorisne u tiskanom obliku. U minhenskom *Thesaurus Linguae Latinae* jedan istraživač, Johann Ramminger, radi nešto što se zove *Neulateinische Wortliste*. To je zapravo rječnik novolatinskoga kojemu i mi drugi ponekad nešto doprinesemo. Rječnik se širi i raste, pa ne bi imalo smisla objaviti ga tiskom ovoga časa već zato što nije gotov. Teško je reći kad će i hoće li uopće biti gotov. No kad bismo taj trenutak i zamislili, kad bi, pretpostavimo, svi novolatinski tekstovi bili publicirani i primjereno obrađeni, već zbog pretraživosti valjalo bi ga zadržati u elektroničkom obliku – da o financijskim implikacijama tiskanja i ne govorimo.

I na kraju, samo ću podsjetiti na još jednu specifičnost struke kojoj pripadam: pitanje znanstvene izvornosti rada koji je zapravo *editio princeps*. To se pitam ne više zbog sebe, jer ja, srećom, nisam imao takvih radova u karijeri koji bi mi nosili bodove, nego zbog svojih mladih kolega. Ako netko od njih priređuje, naprimjer, izdanje totalno nepoznatog autora, autora koji je ostao izvan bilo kakve znanstvene rasprave, pa se još ispostavi da to izdanje obuhvaća nekakvih 20.000 stihova, moram se pitati imam li pravo nju ili njega nagovarati na posao koji je, moram reći, izvan naše sredine apsolutno

samorazumljiv i adekvatno vrednovan. I to ne samo kad je riječ o nepoznatim tekstovima nego i o antičkim klasicima koji su izdavani do iznemoglosti, tako da je i meni koji put čudno tko ima hrabrosti još jednom izdati *Eneidu*. To su nevolje koje me muče i koje sam u ovom kratkom osvrtu, koji je nužno bio fahidiotski obojen, morao podijeliti s vama. Hvala vam lijepa.

Silvana Vranić: Srdačno vas pozdravljam i zahvaljujem kolegi Dukiću što me pozvao kao urednicu jedinog časopisa čije uredništvo djeluje izvan Zagreba, pa sam počašćena još i s te strane. Akademik Novaković je na neki način govorio o specifičnostima svoje struke, pa dopustite da vrlo kratko podsjetim i na specifičnosti onoga što proživljava časopis *Fluminensia*. Časopis je utemeljen 1989. na Odsjeku za kroatistiku današnjeg Filozofskog fakulteta u Rijeci, a 2007. stekao je status A1-časopisa. Jedan je od ciljeva današnjega sastanka i prenošenje iskustava urednika časopisa, pa sam time potaknuta odlučila na početku ukratko vas upoznati i s osnovnom orijentacijom časopisa i načinom rada uredništva. Možda će nekome pomoći ili će mi netko moći odgovoriti na neka pitanja koja muče uredništvo. Svrha našeg časopisa je, kao što je rekao kolega Dukić na početku, objavljivanje radova s područja filologije, ali s primarno kroatističkom orijentacijom. To znači da je, prije svega, riječ o časopisu koji se objavljuje na jednom odsjeku za kroatistiku unutar Republike Hrvatske, koji govori o problemima hrvatskog jezikoslovlja i hrvatskoj književnosti, ponekad i komparatistički, ali uvijek s kroatističkom komponentom. To nas je dovelo do toga da je jezik objavljivanja hrvatski, u trenutku kada to baš i nije tako popularno. Naravno, osim kada su autori stranci i djeluju na stranom sveučilištu ili je pak tema komparatistička. Ovaj otpor prema anglizaciji nije purističke naravi, nego je jednostavno posljedica svijesti koliko anglizmi rastaču hrvatski jezik. Ne bih sada o tome govorila, ali u trenutku kada se izgrađuje hrvatska terminologija, kada postoji Struna, kada smo svi bili vrlo osjetljivi na pitanja i zahtjeve Zaklade da se projekti prijavljuju na engleskom jeziku, i dalje čvrsto stojimo na tome premda smo svjesni da je to uzrok manje vidljivosti časopisa jer objavljivanje na jeziku manje sredine znači i dostupnost manjem krugu čitatelja. Međutim, ta međunarodna vidljivost ipak se mjeri, na neki način, zastupljenošću u bazama podataka i kvartilama. Ono što je nama znanstvenicima zanimljivo su i uvjeti za izbor. To se danas jako mijenja i mislim da muči naše mlade ljude kojima je to uvjet napredovanja, bez obzira na to što smo u nesretno vrijeme kada takvih napredovanja gotovo da i nema. Premda *impact factor* nije pouzdan pokazatelj kao u prirodnih znanosti, vratit ću se na neke odrednice koje su mi zasmetale kao urednici humanističkog časopisa u odnosu na ono što se

nudi kao definicija izvornosti, prethodnog priopćenja ili pak preglednog članka. Premda je naša zastupljenost u bazama dobra, za citiranost u bazi koja se pri izboru u znanstvena zvanja broji, Web of Science, i do koje bismo voljeli doprijeti, treba nam i više radova i veća urednička snaga.

Pitanje granice znanstvenog uistinu je, sudeći prema recenzijama u našem časopisu, poprilično neujednačeno i nejasno. Pripremajući se za danas, prošla sam niz dostupnih dokumenata, knjiga koje ste ranije spomenuli, stranice CROSBÍ-ja, savjetovanja itd. Kada smo nailazili na probleme određenja, do koje granice ide izvorni znanstveni članak, a kada počinje prethodno priopćenje, odlučili smo da ćemo se kao uredništvo držati određenih definicija. Te definicije su da izvorni znanstveni rad ima originalne rezultate znanstvenih istraživanja, to se može ponoviti, a zaključci provjeriti. Čini mi se da su sve te definicije primjerenije nekim drugim, a ne baš humanističkim znanostima. Jedna od njih je i ona prethodnog priopćenja, uz pisanu obvezu autora da se nakon toga objavi i znanstveni članak. O tome nam se činilo bespredmetno govoriti. Naravno, niti odnos između izvornog znanstvenog članka i prethodnog znanstvenog rada nije jasan i to nam je sve otežalo rad, pa smo sami uspostavili neke kriterije. Mi jesmo, ali naši recenzenti nisu.

Naš se recenzentski obrazac sastoji od nekoliko točaka i uvijek je dostupan na stranicama *Fluminensije*, a recenzenti ga sami preuzimaju. Držali smo se kategorizacije članaka prema starom Pravilniku, no postavio nam se jedan problem. Nedavno smo, na temelju iskustva, izbacili dio s prijedlogom recenzenta da se rad "prihvati nakon velikih promjena". Ne znam jeste li vi imali taj problem, mi smo ga jednostavno odlučili maknuti jer bi to značilo potpuno nov članak, dugotrajno čekanje i proces je bio znatno dulji. Isto tako, što se tiče potrebe stručnog članka prema zahtjevima Ministarstva, podržali smo odluku ranijih uredništava da se oni ne objavljuju jer je to znanstveni časopis. Onda smo se pitali čemu taj stručni članak u kategorizaciji? U jednom nam je trenutku to bilo i dobrodošlo jer smo ponekad bili zamoljeni da radovi sa skupova nađu mjesto i u časopisima, pa nam se to činilo zgodno ostaviti. No, kada smo o tome razmišljali, nismo bili sigurni bi li ga bilo dobro potpuno izbaciti iz ponude jer nam se činilo da bi to dovelo do brže recenzentske odluke, ili da se nešto odredi kao pregledni rad ili da se potpuno odbije. Na ovaj način, čini mi se da su se recenzenti opredjeljivali za stručni rad kad nisu bili sigurni treba li taj rad odbiti i ima li on neke elemente preglednog rada. Bez obzira na to što se koristimo dvostruko slijepom recenzijom i nastojimo osigurati objektivnost, potpuno isključujemo pozivanje na autorove ranije radove iz popisa literature. Dakle, mislim da radimo prema struci. Ne uključujemo članove uredništva kao recenzente

i izbjegavamo kućne recenzije, no osnovni je problem što je u našoj struci ipak malo ljudi i sve češće dobivamo odbijenice recenzenata koji, pritisnuti različitim poslovima, to ne mogu učiniti.

Ono što nas najviše muči i zbog čega sam danas ovdje ti su raskoraci u kategoriziranju radova. Konkretno ću reći: u šest brojeva, otkada sam ja urednicom, 16 od 89 radova je imalo različitu kategorizaciju. Čini mi se, sudeći prema odlukama recenzenata, da se radije odlučuju za prethodno priopćenje jer im se čini da izvorni znanstveni rad mora biti ili savršen ili... ne znam, iz neke nesigurnosti, to je naš dojam, češće nego nešto drugo. Ključna razilaženja se odnose na relevantnu literaturu i odgovarajuću metodologiju: uzak teorijski okvir, premali korpus itd. Jedan recenzent kaže da je nešto izvorni znanstveni rad, da su tema i korpus novi s izrazitim kritičkim pristupom, a drugi ga ocjenjuje kao stručni članak i kaže da je izostanak kritičkog pristupa glavni razlog što je taj rad tako ocijenjen. Jedan kaže da je drugačija perspektiva poznatih izvora, ali da je izvorni znanstveni članak, a drugi da je površan u pristupima, pa ga određuje kao pregledni članak. Jedan kaže: "Uspostavlja se jasan teorijski okvir", drugi kaže: "Temi se pristupa iz samo jedne perspektive". Svi su relevantni recenzenti. Najčešće nas muči kada je s jedne strane izvorni znanstveni članak, a s druge neobjavljivanje, odnosno čak i stručni članak. Onda posežemo za trećom recenzijom, premda se pitamo je li to dobro, jer da smo izabrali nekog drugog trećeg recenzenta, dokle bismo došli? Naravno, uredništvo je to koje kasnije zaključuje. U smislu poboljšanja recenzentskog postupka, činilo mi se kao dobra ideja da se naš stav o tome što bi bio izvorni znanstveni članak i gdje je granica prethodnog priopćenja doda kao naputak koji šaljemo recenzentima, ali nisam sigurna, možda bi to čak izazvalo i negativne reakcije. Mislim da bismo mogli objektivnije zaključiti o kategorizaciji kada bismo imali razrađeni sustav ocjenjivanja. Neki ga imaju. To su neki relevantni elementi koji bi se onda mogli ocijeniti od 1 do 5: jasnoća strukture, stil, omjer pojedinih dijelova, tema, teorijski okvir, prikladnost pristupa ili metoda ciljevima rada, relevantnost rada, eventualno i implikacija, odnosno originalnost rada uz ocjenu formalnih kriterija i na kraju s obzirom na opću ocjenu. Mislim da bi tako podijeljeni elementi i zbroj njihovih ocjena možda dali objektivniju ocjenu i lakšu kategorizaciju rada.

Na kraju, postavljaju se brojna pitanja na koja odgovor, vjerujem, neće biti jednoznačan. Od toga u kojem obliku treba recenziju vratiti autoru: treba li mu vratiti cijelu recenziju ili dati ocjenu na uvid, jer to mlađi autori danas mahom traže i inzistiraju na tome, ili pak poslati ono što uredništvo smatra bitnim za doradu rada. Ima nešto što prenosim kao veliku muku

naših mladih ljudi, ako dopustite. To je nacrt Operativnog programa "Konkurentnost i kohezija 2014–2020". Naime, u jednom od poglavlja, a koje se tiče mjerenja znanstvene izvrsnosti, navedeno je da je citiranost jako dobar pokazatelj kvalitete znanstvenog rada i istraživanja, dok se ona mjeri posve neadekvatnim instrumentima, *impact factorom* koji u humanističkim znanostima s obzirom na metodologiju uopće nije provediv. Dobro znamo kakve podatke izbacuje popularni Google scholar, izbacuje ih nekakav robot čiji rad i rezultat ovisi o PDF-inačici dokumenta. Pitam se kakvi su to kriteriji koji nam se nameću i prema kojima mi kao časopisi također moramo kategorizirati radove? Eto, usputno niz razmišljanja, a vjerujem da ćemo u raspravi na neka od njih i odgovoriti. Hvala.

Maslina Ljubičić: Časopis *Studia Romanica et Anglica Zagrabiensia* najprije je od 1956. izlazio kao *Studia Romanica*, a od 1958. nosi današnje ime. Jako smo sretni što su profesor Deanović, profesor Zorić i drugi osnivači namrli to mjesto u kojem naši asistenti i docenti mogu objavljivati i na taj način zadovoljavati sve znanstvene zahtjeve. Primjerice, znam lijep broj docenata na anglistici koji je kod nas uspio objaviti ono što bi inače možda trebalo dulje čekati. Uspijevamo redovito izlaziti, sve radimo besplatno, tako da na taj način zapravo štedimo i novac koji dobijemo služi za objavljivanje. Prije svega *Studia Romanica et Anglica Zagrabiensia* danas objavljuje članke svih romanskih jezika, u koje danas ubrajamo, već unazad nekoliko brojeva, i rumunjski. Prije toga, a nakon osnovnih romanskih jezika, pridružio se i portugalski. Budući da je naziv na latinskom, a objavljuje se na romanskim i engleskom jeziku, *Studia Romanica et Anglica* je godinama imala klasificirane članke kao *studia*, *recensiones* i *chronica*. To je i danas uobičajeno u svjetskim humanističkim časopisima.

Kada se pojavila naša nova klasifikacija, mi se možemo nešto buniti, ali ona nam je zadana. Sve što je potrebno za uređivanje časopisa određeno nam je od strane Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta: naslov, tehnički zahtjevi, vrste članaka u znanstveno-stručnim časopisima. Postoje kategorizacije koje su dane i to je ono što moramo slijediti. Navest ću jedan slučaj kada je jedan relevantni recenzent, koji nije imao uputu, rekao da je članak izvorni znanstveni, vrlo pregledan i vrlo stručan. To zapravo pokazuje apsurd svega što dobivamo jer moramo znati što se krije iza etiketa. Možemo ih slijediti, a opet se možemo truditi to i promijeniti na nekim mjestima. Budući da časopis izlazi na stranim jezicima i imamo strane recenzente, potrudili smo se to i prevesti. Sad ćemo se malo prisjetiti i profesora Ivira jer sam uspjela pronaći jedno pismo iz 2005. godine kada smo razmišljali kako bismo preveli

naziv *izvorni znanstveni članak*, pri čemu je on odgovorio, razmišljajući u duhu teorije prevođenja – nije mislio na ropsko prevođenje niti na ovo što nam određuje Ministarstvo, mislio je na najviši oblik prevođenja, na adaptaciju nekoj drugoj kulturnoj sredini – da je izvorni znanstveni rad u humanističkim znanostima *research paper*. Taj bismo termin trebali koristiti u obrascima za recenzije i samom časopisu. Dakle, *original scientific paper* definitivno otpada. Pregledni rad je *review article*, a na talijanskom jeziku je *rassegna* ili *sintesi*. U pravilu, strani recenzenti otklanjaju tu mogućnost izvornog znanstvenog rada, ali onda kada shvate što je, onda ga tako i kategoriziraju. Svi mi znamo, prirodne znanosti kažu da to nije *articolo scientifico* i da ne spada u to, jer mi zapravo sve mjerimo prema prirodnim znanostima. Prethodna priopćenja tiču se, recimo, jednog pokusa koji je napravljen iz kemije ili biokemije, nešto je otkriveno i to treba na brzinu objaviti kako bi se kasnije razradilo i netko drugi ne bi objavio. To je tamo apsolutno u redu i jasno. I ja sam gledala *Sjemenarstvo* više puta iz drugih razloga, zbog škole i slično. Prethodna priopćenja obvezuju da se nešto kasnije mora objaviti. I znanstveni radovi kasnije mogu prerasti u cijelu knjigu, što znači da su i oni na neki način bili prethodna priopćenja. Ipak, obveze autora kod prethodnog priopćenja nema, to je pitanje prirodnih znanosti koje to određuju.

256

U humanističkim znanostima pregledno priopćenje vrlo često bude ono za što netko ne želi da bude izvorni znanstveni rad jer nije doradeno, a izvorni znanstveni rad može biti daleko manje zahtjevan. On jest *research*, istraživanje u nekom polju koje može biti i slabije, dok bi pregledni rad kod nas trebao biti visoko vrednovan jer zahtijeva duboko i temeljito poznavanje svega onoga što je pisano o nečemu, s određenim stavovima, sudovima i zaključkom. Zapravo, u prvim dijelovima doktorata uvijek nailazimo na pregledne radove. Velik problem je i ono što je Darko rekao, a to je odnos recenzenata pri utvrđivanju kategorija. Kolega koji je u jednom našem časopisu objavljivao rad rekao je: “Evo, stavili su oznaku da je izvorni znanstveni rad. Da ti pravo kažem, ne znam zašto”. On iznosi nešto što je zapisano na terenu i daje etimologiju, nije izvorni znanstveni rad kao što bi bio medicinski. To je naš veliki problem. Uredništvo se uvijek savjetuje, ne čekamo same sastanke, nego oni koji se bave određenim područjima predlažu recenzente i dosad nismo imali problema. Ako je nešto nejasno, dodaje se treći recenzent. Problem su stručni radovi u koje su se ubrajali prijevodi koji mogu biti jako zahtjevni. Oni su vrlo vrijedni i mogu biti i komentirani.

Na kraju, da ne zadržavam druge, ako bude potrebno, mogu još nešto objasniti. Postoji još jedan problem koji se tiče stranih filologija. Postoji ta nesretna kategorizacija vrijednosti radova za izbore, pa svi teže znanstvenosti.

To je ta *scientificità*, što bi rekli Talijani. Imamo *original scientific paper*, koji možemo protumačiti, no problem je kod rječnika. Znamo da su profesor Jernej i profesor Deanović autori hrvatsko-talijanskog i talijansko-hrvatskog rječnika. U ono doba nije bilo drugih, velikih zahtjeva, tako da se na tome moglo godinama marljivo raditi i to je zadovoljavalo. Budući da se u današnje vrijeme rječnici, nažalost, smatraju stručnim radom, a silno su zahtjevni i nisu znanstveni, ispada da nam u velikoj mjeri nedostaju novi, dobri rječnici. Danas je potrebna ekipa, današnji rječnici nisu samo za rad dvojice ili trojice, nego je problem u našoj svakodnevnici, zahtjevima i onome što nam je određeno. Da, institucije su to odredile i takva je stvarnost. Mi se možemo tome protiviti, ali u međuvremenu ljudi moraju ako ne napredovati, a onda makar biti reizabrani. Veliki je problem, mislim da će se složiti svi koji rade sa stranim jezicima, nedostatak novih rječnika. Dok sam ja studirala, dugo se govorilo da se gleda ona hrvatska strana talijansko-hrvatskog rječnika zbog nedostatka drugih hrvatskih rječnika. Kako je bilo, tako je i ostalo. Kolega Filipi je prije par godina mislio da će nešto učiniti, ali kako je mislio, tako je i odustao jer je naša stvarnost ta koja nas koči da se napravi ono što bi zapravo itekako bilo korisno. Razmišljamo što je izvorni znanstveni rad, što je prethodno priopćenje, a mahom se, nažalost, sve mjeri prema prirodnim znanostima. Hvala.

257

Davor Dukić: Hvala lijepa. Da, predvidjeli smo da će se ova naša rasprava s časopisa proširiti na drugu problematiku naših struka koja se tiče kritičkih izdanja tekstova, rječnika, odnosno leksikografije. Htio bih pozdraviti kolegu Bobinca koji je naš poseban gost večeras. On je osoba koja je u jedno vrijeme vodila dva časopisa i moj prethodnik, dugogodišnji urednik *Umjetnosti riječi*, ali je paralelno bio urednik i *Zagreber germanistische Beiträge*. Duga tradicija je lijepa stvar, iako sam u svom uvodnom izlaganju rekao kako smo je mi donekle iznevjerili. Opet, nije loše biti ni mladi časopis koji uči na greškama drugih i koji pokušava biti bolji od onih koji već vuku nekakvu tradiciju. To je, mislim, slučaj sa *Zagreber germanistische Beiträge* koji je osnovan tek 1992, ako se ne varam, ali koji je, čini mi se, otpočetak startao dosta ambiciozno. Njegov sadašnji urednik je kolega Lacko Vidulić, pa ga onda molim da nešto kaže o svojim iskustvima vođenja tog i takvog časopisa.

Svjetlan Lacko Vidulić: Da, relativno mladog časopisa, a ja sam mu još mladi, tek trogodišnji urednik. Naime, prije tri godine sam preuzeo uredništvo od profesora Marijana Bobinca koji nije bio samo dvadesetogodišnji urednik časopisa, nego i osnivač. Časopis je bio u elegantnoj poziciji da mu

klasifikacija znanstvenih radova – gledano sadržajno, ne institucionalno i birokratski – zapravo nije trebala jer su autori, do dvije trećine njih, iz inozemstva, autori koji nikad nisu čuli za ovakvu našu klasifikaciju, a i čitateljstvo je mahom na njemačkom govornom području. Tako da akterima nije trebala ta klasifikacija. Moj prethodnik je bio dovoljno hrabar da iz toga izvuče konzekvencu i klasifikaciju naprosto ne uvede – jer nam ne treba. S obzirom na to da sam mladi i nemam tu hrabrost, a okolnosti se zaoštavaju, odlučili smo od ove godine primijeniti klasifikaciju. U razmišljanju o tome naišao sam na niz poteškoća i nedoumica. Prednost je u tome što dolazim sa strane i gledam stvari s distancom, pa ću sad iznijeti nekoliko iskustava, razmišljanja i zapažanja u tom kontekstu.

258

Najprije zapažanje koje je sasvim svježe i koje zapravo bitno određuje moju perspektivu. Mislio sam da ću ovdje saznati nešto o pozadini i porijeklu našeg sustava klasifikacije. Nisam to sustavno istražio, zadnja relevantna informacija stigla je jučer na pivi, od upućenijeg kolege, no očekivao sam da ću danas i ovdje saznati više. Naime, klasifikacija o kojoj govorimo koristi se u zemljama bivše Jugoslavije i još u nekima – Bugarska, Albanija i Hrvatska – a potpuno je nepoznata u zemljama odakle su mahom autori našeg germanističkog časopisa. Ciljano sam komunicirao s ljudima u Austriji, Njemačkoj i Švicarskoj, ali i s kolegicama u Sloveniji i Češkoj. Naš sustav je u tim zemljama nepoznat, a pozadina ovog našeg je, kako mi je jučer potvrdio kolega, nekakav sovjetski sustav na temelju kojega je 1987. Institut informacijskih znanosti (IZUM) iz Maribora koncipirao bibliografski sustav COBISS, dizajniran za cijelu Jugoslaviju. Taj je sustav očito preživio raspad države i nametnuo se kao relevantan bibliografski sustav, te su ga u međuvremenu prihvatile i neke druge zemlje. Hrvatska ga nije prihvatila, ali je paralelno, koju godinu kasnije, razvila sustav CROSB, nacionalnu inačicu COBISS-a. Ne znam je li i u drugim navedenim zemljama, kao u Hrvatskoj, odlučeno da se vrednovanje znanstvenih radova orijentira prema toj bibliografskoj i knjižničnoj klasifikaciji radova. Eto, to sam u ovom malom internom istraživanju za potrebe našeg časopisa shvatio – da se radi o klasifikaciji koja izvorno uopće nije zamišljena kao osnova bilo kakvog vrednovanja. Drugdje je kao takvu i ne koriste. Kolege iz zemalja njemačkog govornog područja tumače mi na koji se način njihovi radovi vrednuju, i vidim da koriste puno grublje sito: rad je ili znanstveni ili nije. A za tu procjenu presudno je gdje je rad objavljen i je li prošao recenziju. Ako se radi o radu u zborniku ili u časopisu bez ozbiljnog postupka recenzije, rad je manje-više bezvrijedan. Sve skupa se ne kvantificira tako precizno.

Rekao bih da u sustavima koji nisu regulirani, ili se doživljavaju kao nedovoljno uređeni, pa ih se pokušava naglo urediti, zavlada nešto poput regulatorne groznice. To možemo oprimjeriti fiskalnom blagajnom, Bolonjskim sustavom ili pak ovim našim sustavom klasifikacije. U toj regulatornoj groznici stvari se na nekoj formalnoj, birokratskoj razini izrazito reguliraju, i to po mogućnosti na način koji će omogućiti ljudima koji nisu od struke, ili čak strojevima, da stvari mehanički procjenjuju i kvantificiraju. I tako dolazi do apsurdne konstelacije da u sustavu koji je izvorno slabije reguliran postoji formalno veća regulacija nego u sustavima koji imaju dužu regulatornu tradiciju i gdje stvari bolje funkcioniraju. To je prvo zapažanje, a drugo je da se u takvoj konstelaciji, u kojoj moram shvatiti čemu taj sustav i kako ga primijeniti, ponašam, čini mi se, dosta tipično. Jedna je mogućnost da stvar ignoriram, no to više ne ide. Stoga je tipična reakcija da se u sustavu koji ti nije posve jasan ili ti nisu jasne intencije koje su možda izvorno sasvim suvisle stvaraju neki novi zaključci i neka nova funkcionalna diferencijacija. Dakle, sustav koji nešto diferencira nužno dovodi do toga da korisnici sustava diferenciraju stvari, ali možda daleko od izvorne intencije i potrebe. Primjer je upravo ova situacija, nekoliko puta spomenuta, da se sustav klasifikacije tekstnih vrsta primjenjuje kao sustav vrednovanja radova. To mi se čini posve disfunkcionalnim jer se brkaju generički i aksiološki kriteriji, pri čemu se pitam je li to brkanje uvjetovano nedorečenim sustavom. Je li taj sustav klasifikacije, koji je očito stvoren kao bibliografski sustav, već pobrkao dva kriterija čim se primijeni u smislu vrednovanja? Indicija da bi tako moglo biti je opis jedne od tih kategorija, doduše u verziji koju sam našao na Hrčku, portalu znanstvenih časopisa. Tamo se u opisu izvornog znanstvenog članka kaže da ta vrsta rada "sadrži neobjavljene rezultate izvornih znanstvenih istraživanja, a znanstvene su informacije izložene tako da se točnost analiza i izvora na kojima se rezultati temelje može provjeriti". Formulacija kao da implicira da *površni* radovi, koji ne omogućuju provjeru točnosti analiza i izvora, spadaju u neku drugu kategoriju. Dakle, formulacija kao da opravdava praksu u kojoj se manjkavi znanstveni rad proglašava preglednim ili stručnim radom, što je po meni nonsens. Znanstveni rad implicira jasno postavljen cilj, određenu metodologiju i originalne znanstvene rezultate. Tekst koji slijedi takvu ambiciju, ali je ne uspijeva realizirati, ne prestaje biti znanstvenim radom, ali uredništvu časopisa baš zato zadaje muke – jer je manjkav.

Drugi primjer te loše, vjerojatno disfunkcionalne diferencijacije je način na koji sam pokušao prevesti naše kategorije na njemački. Naime, kategorije smo uveli u naš recenzentski obrazac koji mahom ispunjavaju recenzenti s

njemačkog govornog područja, a oni se s tim našim kategorijama prije nisu susretali. U pokušaju prevođenja posegnuo sam za nekim kategorijama koje su poznate u njemačkom kontekstu, te sam ove naše spontano reinterpretirao. Recimo, izvorni znanstveni rad bio bi *Wissenschaftliche Arbeit*, a pregledni rad bio bi, po definiciji koja stoji na stranicama našeg Ministarstva, *Forschungsbericht*. Ako je to tekst koji sadrži “cjelovit prikaz stanja i tendencija razvoja određenog područja teorije, metodologije ili primjene s kritičkim osvrtom ili procjenom”, onda je to klasični *Forschungsbericht*. Nastojao sam naći neku srodnu kategoriju u kontekstu u kojem bi ti prijevodi trebali funkcionirati. Stručni rad se u kontekstu moje struke, a i po opisu Ministarstva – “rad koji ne mora biti vezan uz originalna istraživanja već sadrži razmatranja o primjeni u praksi poznatih znanstvenih rezultata i teorija” – jednoznačno nadao kao kategorija za radove koji govore o primjeni pedagoških spoznaja u nastavi. To je nekakav *Fachbeitrag*, odnosno *Fachdidaktischer Beitrag*, posve jednoznačno, a nema nikakve veze s popularizacijom u smislu širenja izvan znanstvenih i stručnih okvira, iako upravo takvo shvaćanje inače prevladava kod primjene ove kategorije. Je li, dakle, ova moja diferencijacija funkcionalna u smislu izvorne intencije i koncepcije hrvatske kategorizacije, tko bi ga znao. Eto, to su primjeri s kojima se iscrpljuje moj osvrt. Imam još niz zapažanja o recenzentskom postupku i kategorizaciji radova, ali mi se čini da nisu neposredno vezana uz zadanu temu, pa ću ih ostaviti za eventualnu diskusiju.

Davor Dukić: Hvala lijepa, hvala na uštedi na vremenu. Područje kojim se bavi kolega Gilić i časopis koji uređuje ima nešto širi dijapazon funkcija nego što je to slučaj kod svih ovih časopisa o kojima smo dosad razgovarali. Nikice, izvoli.

Nikica Gilić: Hvala lijepa. Sreo sam jednom prilikom kolegu Amerikanca koji je boravio u Zagrebu iz raznih razloga i koji me pitao čime se zapravo bavim. Kad sam mu rekao da se bavim filmom, pitao me zašto na Filozofskom fakultetu. Ja kažem: “Pa gdje bih se trebao time baviti?” “Pa tamo, sport i to, u slobodno vrijeme.” Ukratko, u Americi, barem na nekim sveučilištima, film je smješten uz košarku, nogomet, ali je tu smješten, pripazite, i u knjižnicama u Hrvatskoj. Na policama imate teatar, film, a onda idu šah, nogomet itd. Dakle, to je jedna kulturna činjenica iz koje je iznikao *Hrvatski filmski ljetopis*. To je najmlađi časopis od ovdje navedenih, osnovan je 1995, a ja sam treći po redu glavni urednik. Osnovan je u vrijeme kada je u Hrvatskoj bilo, ne želim griješiti dušu, sveukupno troje doktora filmologije. Ni govora o nekoj

znanstvenoj mreži koja bi mogla nezavisno recenzirati. S druge strane, komunikacija s inozemstvom je bila praktički nemoguća jer ideja regionalnog surađivanja u poznatim jezicima 1995. baš i nije bila popularna kao danas, mislim da je to svima jasno. A najedanput osnovati časopis u Hrvatskoj i onda ga tiskati na engleskom, to nikome nije ni palo na pamet. Dapače, već se osnivanje bilo kakvog filmskog časopisa smatralo velikim uspjehom jer u tom trenu filmskog časopisa uopće nije bilo. U Hrvatskoj nikada nije izlazio filmski časopis koji bi bio samo znanstveni, pa to nije ni *Hrvatski filmski listopis*. Činjenica koja je potpuna suprotnost kontekstu klasične filologije jest da naš korpus ne da stalno nastaje, nego i stalno nestaje. Mi smo po tome slični teatrologiji. Čovjek bi rekao, film se zapisuje, pa je to riješeno. Ne, naš predmet stalno nestaje. Digitalna pohrana nije ništa riješila, samo je uvela dodatne probleme s migriranjem zapisa na naprednije i naprednije formate, što sve košta, tako da stalno imamo rat s vremenom i naša nam materija stalno curi iz ruku. To su neki objektivni problemi konteksta iz kojega je ovaj časopis iznikao. Unatoč svemu tome mogu vam reći da je od samoga početka, od prvog broja imao engleske sažetke. Dakle, vrlo jasna ambicija da se posveti znanosti. Također je zanimljivo da je postojala i svijest o suradnji, o otvaranju prostora. Tada internet nije bio toliko istaknut medij kao danas, knjige se nisu tako lako nabavljale iz inozemstva, pa je u prvom dvobroju preveden jedan članak iz knjige Claudije Gorbman iz kasnih osamdesetih koja se do danas računa kao nezaobilazna knjiga iz teorije filmske glazbe. Već je prepoznata neka vrijednost koju treba objaviti.

Ono što radimo u novije vrijeme jest da ponovno naglašavamo znanstveni aspekt časopisa, što je dijelom vezano uz profesionalnu orijentaciju glavnog urednika. Drugim riječima, Hrvoje Turković, koji je bio doktor filmologije već kada je časopis osnovan, čitavo je vrijeme imao jako važnu svijest – naslijeđenu i od Ante Peterlića – o potrebi kulturnog, kritičkog djelovanja, da se zastupe sve komunikacijske funkcije filma, i filmska edukacija i pedagogija, filmografsko bilježenje itd. Dok je u novije vrijeme, širenjem sveučilišne nastave filma i većim brojem mladih ljudi koji se filmom žele baviti i znanstveno, sve veći pritisak i u uredništvu i među suradnicima prema znanosti. Posebna je neobičnost ovog časopisa da nema nikakvu hrvatsku klasifikaciju: naši znanstveni radovi nisu ni izvorni ni stručni, mi ih samo objavljujemo kao znanstvene radove, ne znamo kakvi su oni zapravo, tj. kao redakcija ne odlučujemo o tome, prepuštamo budućim piscima izvještaja da odluče je li taj rad relevantan za napredovanje. I pokazalo se da je jako puno nastavnika s ovog Fakulteta, neki sjede u ovoj prostoriji, i objavilo neke radove i koristilo ih za napredovanje. Dakle, funkcionira u sustavu ili

je barem funkcioniralo do sada, premda nije imao tu klasifikaciju. S druge strane, u usporedbi s *Umjetnosti riječi*, koja ima izvrsno razrađenu klasifikaciju po hrvatskom standardu, mi smo međunarodno puno bolji. Dakle, nemamo tu disfunkcionalnu kombinaciju vrednovanja i klasificiranja, generičku i aksiološku, ali su nas prepoznale baze, npr. Web of Science. Ušli smo u međunarodnu mrežu časopisa i tu spadamo među rijetke, nema ih tako mnogo u humanistici, tako da dobivamo znanstvene članke iz drugih zemalja. Pouzdano znam iz kontakata s kolegama iz drugih zemalja da i u Turskoj i u Južnoj Koreji priznaju naš časopis kao relevantno mjesto objavljivanja. Također, tu je problem engleskog jezika, s obzirom na to da je otpočetak i pod vodstvom prvog urednika Hrvoja Turkovića časopis vodio računa o potencijalnoj međunarodnoj recepciji, pa je već za njegova mandata započela praksa da se povremeno nešto objavi na engleskom. Ja sam to kao urednik potencirao. Dakle, ako nam kolega iz Turske pošalje tekst na engleskom, zašto ga na njemu ne bismo i objavili? Vrlo jednostavno. Tako da ga i on može pročitati, kao i njegovi kolege i komisija za napredovanje itd.

262

Moram reći, s obzirom na to da se širimo na opću raspravu o vrednovanjima, u usporedbi s filmološkim časopisima u inozemstvu s kojima sam komunicirao, da uistinu nikad nisam sreo, niti kao pisac teksta koji ga nudi drugom časopisu niti kao recenzent, ovu našu mrežu. Možda negdje postoji, ali još nisam imao tu čast da se susretнем s tim modelom u inozemstvu. S druge strane, imamo tobožnju preciznost tih baza podataka u koje smo ušli, a gdje se moje polemike s upravom Dana hrvatskog filma, koje su duge karticu do karticu i pol, tretiraju kao da je riječ o znanstvenom radu, i baza Web of Science to ne raspoznaje. Dakle, moj znanstveni rad iz časopisa *Hrvatski filmski ljetopis* i tekst od kartice koji nema nikakvu znanstvenu narav i koji je prenesen iz drugih medija, kao dokumentacija kinematografskog života, nalazi se na listi mojih radova na WoS. To također dosta govori o međunarodnoj situaciji. Pitam se čita li itko uistinu taj časopis ili samo prepíše naslov? Možda smo imali sreće što smo bili jedini časopis iz Hrvatske u tom trenutku kad su nas uzeli i mislim da smo još uvijek jedini filmološki časopis. Nema puno filmoloških časopisa u svijetu, o tome se radi. Što je najbolje, nemam pojma zašto su nas uzeli u tu bazu podataka. Nedavno sam bio gost na doktorskoj školi u Regensburgu i razgovarao s kolegom lingvistom koji je doktorirao u Estoniji, a kojega su iz baze WoS pitali koji su estonski časopisi vrijedni evidentiranja. On im je rekao i oni su to napravili. Dakle, nije riječ o procesu ili raspravi, nego o tome da su poznavali čovjeka koji poznaje scenu, dobro zna estonski, tamo je objavljivao i doktorirao i onda su ga uzeli kao relevantan izvor informacija. Bojim se da je bilo tako i u našem slučaju, da

je netko poznao nekoga ili je netko porijeklom iz bivše Jugoslavije, pa je čitao *Hrvatski filmski ljetopis*. Bojim se da to tako funkcionira i da tu nema ni traga sustavnosti. To su moje informacije.

Da ne duljim previše: gledajući što je objavljeno u prvom dvobroju, relativno veliki broj suradnika se uistinu i usmjerio prema znanosti. Suradnici iz prvih brojeva su išli u tom pravcu u velikom broju i ta se orijentacija časopisa zadržala do danas. S obzirom na to da je na poslijediplomskom studiju, ne samo u Zagrebu nego i drugdje, film sve više predmet pažnje, i to ne samo filmologija nego etnologija, antropologija i filozofija filma, čini mi se vrlo vjerojatnim – ako časopis ne propadne zbog krize – da će se trend “poznanstvljivanja” i nastaviti. S time da je naša situacija takva da nas ne financira MZOS, nego Ministarstvo kulture, Grad Zagreb i u zadnje vrijeme HAVC, tako da ne ovisimo o ranije objašnjenom sustavu, premda je naš izdavač htio da pokušamo aplicirati i na taj model znanstvenih časopisa, po modelu “umiljato janje dvije sise sisa”. No, moj je strah bio da ćemo ako prijedemo na znanstvene izvore financiranja, koji se smanjuju, izgubiti ove druge. Jer zašto bi država financirala neki časopis i kao kulturni i kao znanstveni, iz perspektive štednje i rezanja gdje god se može? To je jedan strah zbog kojeg nisam sklon uskakanju u znanstvene parametre koje traži MZOS, dijelom i zato da si ne prerežemo granu na kojoj sjedimo, vrlo jednostavno. Mislim da sam rekao ono najvažnije što sam htio reći, pa ću s time i zaključiti, a onda dalje možemo i u raspravi, ako nekoga zanimaju detalji.

*

Davor Dukić: Malo smo odužili, malo smo kasnije počeli, ali govorili smo više nego što sam očekivao. Moram reći: bojali smo se jedne stvari. Prvo, možemo li išta reći jedni drugima što nismo znali? Drugo, pa i ako se to dogodi, kakvi će biti učinci našeg razgovora? Za ovo drugo ne znam, ali za ono prvo, barem što se mene tiče, ispalo je da baš i ne znam puno. Jesam li posve nekompetentan kada me mladi kolega podučava o dubinskim izvorima klasifikacije znanstvenih radova? To je vrlo neobično. Moj je prvi dojam da ti problemi o kojima raspravljamo zapravo ne stoje na jako čvrstim temeljima i da bi se u nekom sljedećem miješanju karata sve moglo i promijeniti s jakim argumentima. Pitanje je, ako i dođe do velikog miješanja karata i eventualne promjene, što bi bilo u našem interesu, što bi bilo u interesima naših struka? U tom smislu sad ulazimo u onaj drugi dio našeg večerašnjeg druženja, u diskusiju. Predlažem da se javljate za riječ s obzirom na dva kriterija: jedan

je da polemizirate ili proširite ono o čemu je bilo riječi ili da eventualno, a što me možda još više zanima, naznačite jesmo li nešto bitno propustili u ovoj problematici? Ima li možda još neki ključan problem koji je vezan uz ovaj naslov našeg okruglog stola koji smo ipak zaboravili? Evo, izvolite.

Damir Agičić: Evo, ja ću probiti led. Kao što znate, dolazim iz drugoga područja znanosti i mi povjesničari smo očito sjajni štreberi, jer mislim da u svim našim povijesnim časopisima postoje ove kategorizacije: izvorni, prethodno priopćenje, pregledni i stručni članak. I sad sam se pokušao sjetiti otkad je to otprilike. Kako je rekao kolega, to je negdje prijelaz iz 80-ih u 90-e jer *Historijski zbornik* koji uređujem unatrag sedam, osam godina nekada je imao: članci, građa iz historiografije, prikazi i recenzije. To su bile kategorije, a članci se nisu ovako posebno kategorizirali u nekoliko kategorija kako to sada postoji. Član sam savjeta nekoliko poljskih povijesnih časopisa i tamo toga također nema. Tamo postoje članci, recenzijski članci i ostalo, gdje su onda prikazi i tako neki manji tekstovi. Hvala što ste organizirali ovaj okrugli stol. Došao sam čuti s kojim se vi problemima susrećete, s nadom da će biti moguće diskutirati o ovim novim promjenama pravilnika o napredovanjima i da će možda tada biti čas da se neki zaključci s ovog okruglog stola upute kao prilog raspravi i prijedlozima. Moguće je onda uistinu tako reagirati i reći da kategoriziranje u humanističkim znanostima na ovaj način i kako je sada predviđeno – a koje potječe, kako smo ustanovili, s kraja 80-ih godina prema nekom, tada još uvijek sovjetskom modelu – mi ne prihvaćamo i da predložimo Nacionalnom vijeću, odnosno, prije toga, Matičnom odboru za humanističke znanosti da to nekako drugačije definira. Ono što sam isto htio naglasiti jest da bi časopisi morali imati i jednu drugu funkciju, a ne samo davati mladima i srednje starima, jer ih mi već malo stariji ne trebamo, uvjete za napredovanje. Časopisi zapravo trebaju imati i onu funkciju utjecaja u znanosti, kritike. Mnogi mladi ljudi danas više ne žele pisati prikaze i recenzije jer to ne donosi bodove. I kada otvorite neke naše povijesne časopise, možete vidjeti da je ta rubrika prikaza, recenzija i obavijesti o znanosti vrlo tanka. Ne znam kako je u vas, ali moja ideja, ako me se bude išta pitalo i slušalo, bit će ta – a tu bismo trebali nastupiti i zajednički – da to bude uvjet za napredovanje. Da netko ne može postati znanstveni suradnik ako nije objavio sedam ili osam prikaza. Da ne može postati izvanredni profesor ako nije objavio 15 ili 20 prikaza. Hvala.

Zvonko Kovač: Regulativna groznica generira svaku drugu groznicu. To je zapravo nešto što je najvažnije jer sve je podređeno tom principu napre-

dovanja koji se manje-više svodi na mehaničko bodovanje. Ne znam, sjećam se tih starijih izvještaja koji su bili sasvim drugačiji, s naglašeno osobnom, pa i kritičkom ocjenom sastavljača izvještaja. Ali, kada sam već uzeo riječ, htio bih podijeliti s vama jednu nelagodu, nelagodu recenzenta, ali mislim da ću dvije-tri. Najčešće sam sudjelovao oko časopisa kao recenzent, ali i kao urednik u slavističkom časopisu *Filološke studije*. Dakle, pisao sam recenzije i za *Fluminensiju* i za *Književnu smotru*, za pojedine zbornike itd., posebno za one priloge koji su se, kako se danas popularno kaže, odnosili na književnost u regiji ili su dolazili iz regije. Sada vidim da sam bio loš recenzent zbog toga jer sam i sâm primjenjivao kategorizaciju članaka na neki svojevoljan način, nekako upravo klasificirajući po vrijednosti, a ne po, recimo to tako, strukturi priloga. A onda, tu je i nelagoda koju imam kao čitatelj časopisa. Meni se čini da ta trka za nekim formalnim osobitostima članka, ili za tim da se ulovi recenzija koja ima višu klasifikaciju, ili određena pomodnost zapravo dovode do toga da neki mladi autori ne poznaju osnove vlastite kulture, a pogotovo neke prethodne radove koji su relevantni za određenu problematiku, ali članak formalno funkcionira dobro. On počinje negdje drugdje, na nekoj drugoj stepenici, ali dalje funkcionira u redu. I vjerojatno recenzent nema što prigovoriti iako tu nema naznake kontinuiteta u istraživanju. Sjećam se, kada smo mi ulazili u znanost, da je bila obaveza pokazati u jednom članku ili knjizi da vladate osnovnom prethodnom literaturom o problemu koji istražujete. Danas kao da je literatura zapravo u funkciji pokazivanja drugog znanja, a ne znanja o predmetu istraživanja, čak niti iz metodologije, nego neke drugačije uspješnosti, inteligencije u postavljanju pitanja, problematiziranju itd. Ne mislim da to nije sasvim u redu, ali čini mi se da to koji put dovodi do onoga s čime je Davor započeo, do "žongliranja različitih aspekata", i da onda imamo tekstove koji izgledaju jako pametno izvana, ali zapravo ako gledamo znanstveni doprinos u određenom području, on je vrlo skroman. Drugo ili treće, mi uopće nemamo diskusijā oko naših metodologija, pristupa itd. To je nešto što bi časopisi poput *Umjetnosti riječi* trebali razvijati. To su sve pitanja koja su važna i za nas kao mentore na doktorskim studijima jer tamo se, pazite, zapravo događa to što se nama masovno događa po časopisima, ali na jednom još važnijem i osjetljivijem području. Doktorat nije članak od 20 kartica, to je knjiga od 200 stranica. I ako ta knjiga od dvjesto stranica nema sve te elemente o kojima govorim (poznavanje prethodnih istraživanja, primjerena metodologija), onda mi možda proizvodimo dobre i uspješne docente, izvanredne i redovne profesore itd., ali ne znam koliko doprinosimo pojedinom znanstvenom području. Svojedobno sam volio pisati recenzije o knjigama, kao asistent ili docent

pisao sam gotovo o cijelom zagrebačkom književnom krugu. Međutim, kada su mi prvi put klasificirali knjigu s tim recenzijama s nikakvim bodovima, koje mogu dobiti s jednim člankom, uglavnom sam prestao pisati recenzije. Vjerujem da iz istih razloga recenzije ne žele pisati ni naši asistenti. A bilo bi u redu da pišemo barem o onim rijetkim knjigama koje su relevantne za našu užu struku, bila bi naša obaveza da do kraja života kritički pišemo o tome. I tako doprinesemo razvoju struke, dijalogu među stručnjacima, metodologijama itd.

266

Nika Gilić: Htio sam se nadovezati na ovo pitanje koje je profesor Kovač proširio svojim izlaganjem. Kada sam dobio poziv za ovaj okrugli stol, prvo sam se zapitao spadam li ja tu jer *Hrvatski filmski ljetopis* nema ovu kategorizaciju, a drugo, doista nisam riječ izvornost shvatio u njenom pravom značenju, nego u značenju kategorizacije i napredovanja. Meni nije na pamet palo da ćemo ovdje razgovarati o stvarnoj izvornosti, ja sam mislio: pa da, ovo je rasprava o onome što nas stvarno žulja, sve nas u srednjoj i srednje mladoj generaciji, ali i one koji pišu izvještaje o nama – kako se snaći u tim pravilima. Tako da je to zapravo jedna verzija one stare američke *publish or perish*, odnosno histerije objavljivanja koja mijenja stvarnu produkciju. I samo mala fusnota: u novije sam vrijeme tekstove više počeo slati u strane časopise, u inozemstvo. Jedan razlog je taj što sam sada glavni urednik *Hrvatskog filmskog ljetopisa*, pa nema smisla da baš tu visim sa svojim tekstovima. A drugi je razlog, naravno, taj što se nagovješćuje da će budući pravilnici, napredovanja i izbori ovisiti o inozemstvu, tj. o tome jesi li objavljuvao vani. I moje skromno iskustvo je da se počnem prilagođavati očekivanjima stranog časopisa, a ako se ne prilagodim, onda mi dođe recenzija koja me na to ponuka, da objasnim temeljne stvari, otprilike ne baš gdje je Hrvatska, ali koliko dugo postoje filmovi na ovim prostorima. To ovdje ne moram pisati, ali ako pišem u Njemačkoj, pretpostavljam da moram poći od temeljnih spoznaja koje su zapravo po mom mišljenju nerelevantne, ali možda doprinose međunarodnoj znanstvenoj zajednici jer ona nešto sazna o nečemu o čemu dosad nije ništa znala. I to je onda dvosjekli mač: za mene je to zatupljivanje, a za njih je možda nešto novo. Ne znam što bih rekao o tome. Imam ambivalentne emocije.

Morana Čale: Ako smijem zaključiti iz izlaganja svih urednika časopisa – svi nas urednici, pa i svi diskutanti navode na pomisao da je normativizacija i klasifikacija nametnuta, neodgovarajuća, neprimjerena humanističkim znanostima i filologiji ili znanosti o umjetnosti i da bi trebalo nešto poduzeti

protiv toga. Dakle, ovaj drugi dio je manje došao do izražaja. Kolega Lacko Vidulić je spomenuo birokratski historijat nastanka te klasifikacije, ali nitko nije dosad spomenuo što bi se moglo poduzeti da se ta, po mom mišljenju neprirodna, klasifikacija ospori. Postoji načelna razlika između rasprave/studije/članka i neke recenzije/osvrta, ali glavni je kriterij je li neki rad kvalitetan ili ne, a ne je li pregledni ili izvorni znanstveni rad. Pogotovo ovo što je Davor spomenuo, da recenzenti kažu da nešto nije tako dobar znanstveni rad, pa ćemo ga klasificirati kao pregledni. Pregledni rad je punopravni znanstveni rad i ne bi ga trebalo bodovati drukčije nego kao znanstveni rad. Mislim da smo mi, kao filološka zajednica, vrlo apatični prema strašnoj birokratskoj mašineriji u kojoj sudjeluje jako, jako mnogo naših kolega koji uživaju u klasifikaciji, koji uživaju u mučenju kolega, koji su iz popisa stručnih radova koji se priznaju za napredovanje izbacili recenziju, tj. časopisni prikaz znanstvenih knjiga... Nigdje ne piše da recenzija nije stručni rad i da ona ne zaslužuje bodovanje, ali to je netko odlučio i mi smo svi to prihvatili. Zašto je to tako, mi se ne pitamo jer smo u Kafkinu *Dvorcu*. Mislim da bismo iz ovog sastanka možda mogli stvoriti neki pismeni zaključak i nekome se obratiti. Nije izgledno da ćemo dobiti bilo kakav odgovor. Žao mi je, ja doista ovdje ne bih htjela s vama dijeliti nikakve detalje u vezi sa svojim ogorčenjem radom Matičnog odbora za filologiju iz kojega sam istupila. Na svoje pismo ostavke, koje sam uputila dekanu Filozofskog fakulteta, svom Odsjeku, Područnom vijeću, Matičnom odboru, Nacionalnom vijeću za znanost, ne samo da nisam dobila nikakav odgovor nego do danas nisam dobila ni razrješnicu. Nisam dobila niti zamjenu u Matičnom odboru. Matičnim odborom vlada slijepa mašinerija Agencije za znanost i visoko obrazovanje. Ti službenici, koji su navodno završili Pravni fakultet, imaju zabranu davati pravne informacije. Mi, dakle, pristajući na ove klasifikacije, pristajemo na to da netko manipulira tom klasifikacijom kao pravnom kategorijom. Ljudi mogu gubiti poslove zbog toga, ne mogu napredovati jer je netko odlučio da se nešto zove osvrt i da to nije vrijedno, a da je ono tamo znanstvena knjiga, a zapravo je slikovnica jer je iz jedne druge struke, neću sad spominjati koje, ali vam je vjerojatno jasno. Dakle, mi smo pokazali pasivnost pristajući na razlikovanje izvornog znanstvenog rada, izbacujući recenzije, ne vrednujući ih kao autori izvještaja. Nedostatak i destimuliranje recenzija od nas čini znanstvenu žabokrečinu jer nije bitno tko je što napisao. Da ne kažem da se, ako se netko kritički osvrne na neko izdanje ili na nečiji članak, to odmah smatra osobnim napadom, da nema dijaloga, da se to smatra nekakvim ideološki ili klanovski motiviranim napadom. Nema prave znanstvene diskusije i razmjene mišljenja o tome

zato što nema recenzije. Zahvaljujući inicijativi *Umjetnosti riječi* da se o tome zaista raspravlja, mislim da bi se mogla stvoriti, da tako kažem, jedna zaista – oprostite na militarističkom izrazu – fronta koja bi zahtijevala da sve što se objavi u nekom kvalitetnom časopisu ili vrijedi jednako, neovisno o izvornosti odnosno preglednosti, ili ne vrijedi uopće. Koliko znam, ako je u Americi ili Engleskoj nešto *peer-reviewed*, onda je dobilo pozitivnu recenziju.

A što se tiče toga da mlađi ili stariji objavljuju zato što moraju napredovati – pa onda nijedan redoviti profesor ne bi više ništa objavljavao kad bi bila stvar samo u napredovanju. Mislim da s 300 kuna za recenziju ništa ne dobivamo, to je dio našega kolegijalnog i mentorskog posla prema mladima, te bi trebalo uložiti trud u tuđi rad i izreći o njemu svoje mišljenje. Možda bi trebalo proširiti broj recenzenata, a ne oslanjati se samo na dva koja se mogu ne slagati, dakle uključiti više recenzenata, koji se opet mogu radikalno ne slagati, ali bi postojao pluralizam mišljenja, gdje bi kandidat, bio on mlađi ili zreliji autor, mogao voditi diskusiju. Nije kritika nekog članka i preporuka da se nešto promijeni nužno zlonamjerna, to je osobni stav. Mi nismo mjerljivi. Oprostite što ću sada napraviti digresiju, vratit ću se na ono prije. Govorila sam o birokratskom aparatu i participaciji dijela znanstvene zajednice u njemu. Mi znamo da postoje osobe koje se bave tzv. bibliometrijom. Ne znam jeste li svjesni koliko je medije punila stanovita osoba koja je diplomirala nešto sasvim drugo, koja svoju karijeru, politički podobnu za svaku vlast jer uvijek ide na neko mjerenje i rezanje fondova, isključivo stvara parazitiranjem, prebrojavanjem tuđih radova, kvantificiranjem, izračunavanjem postotaka. Mislim da bismo se tome morali više suprotstaviti kao znanstvena zajednica.

268

Smiljana Narančić Kovač: Htjela bih podijeliti iskustva časopisa *Libri et Liberi*, koji je posvećen dječjoj književnosti i kulturi i izlazi od 2012. godine. Razvijamo se kao međunarodni časopis, objavljujemo na engleskom, hrvatskom i njemačkom jeziku. Svaki rad nastojimo poslati na recenziju u inozemstvo, i to vodećim stručnjacima u odgovarajućem području koji su već vrsni recenzenti. Mnogi se odazovu. Ispočetka sam se ispričavala što im ne možemo platiti, a onda mi je jedna ugledna profesorica odgovorila da se ne ispričavam jer se to ne plaća, da je to dio posla i da slobodno tražimo recenzije. Obično u poruci koju šaljem recenzentima ukratko opišem kako razlikujemo izvorni znanstveni, pregledni i stručni rad. Oni s time uglavnom nemaju problema, prilagode se i predlože kategoriju. Meni se čini da je, kada časopis nastoji izgraditi podmladak u znanstvenom području, potreban dodatan napor uredništva i recenzenata, a takvu podršku redovito dobivamo

od inozemnih recenzenata. Kada zatraže da se rad preradi, svi oni očekuju da im se rad ponovno pošalje i tada ga obično vrate vrlo brzo, s novom ocjenom i dodatnim mišljenjem. To shvaćaju iznimno odgovorno i nemaju nikakav problem s kategorijama znanstvenoga rada (koji prevodimo *original research paper*) ni stručnoga rada (*report paper*). Teme koje stručni rad može obraditi često su nam vrlo zanimljive premda nema novoga znanstvenoga doprinosa. Kako naše Ministarstvo u kriterijima za financiranje časopisa traži da svaki broj uključuje barem četiri znanstvena rada, nastojimo objaviti četiri znanstvena i ne više od jednoga stručnog rada u svakom broju. Meni se čini da bi možda bilo dobro zadržati kategorije znanstvenoga i stručnoga rada te, ako je ikako moguće, uistinu napraviti iskorak prema tijelima državne uprave ili znanstvenoga establišmenta, gdje bismo se mogli izboriti da se za humanističke znanosti više ne postavljaju kriteriji primjereni prirodnim znanostima. Mislim da je glavni problem što se humanističkim znanostima neprestano postavljaju upravo takvi zahtjevi i kriteriji, a oni su im sasvim neprimjereni. Ali mislim da je to svima jasno. Hvala lijepa.

Ida Raffaelli: Željela bih se osvrnuti na misli koje sam čula i prvo bih se htjela referirati na ono o čemu je profesor Kovač govorio. Kada govorimo o prikazima knjiga, u *Suvremenoj lingvistici* s tim nemamo problema. Naravno da prikaza knjiga imamo manje, ali načelno ih vrlo često dobivamo kao zamolbu od izdavača. Isto tako, na doktorskom smo studiju lingvistike u okviru propedeutičkog seminara uveli to da naši studenti imaju obavezu napisati prikaz recentne knjige koju čitaju u sklopu svog dokorskog studija vezan uz temu doktorata. I, naravno, onda to čitam, ispravljamo i potičemo ih da to ponude nekom od časopisa, dakle da se ta produkcija i slika znanstvenog života i znanstvene zajednice održi na životu. Međutim, ono što mi je najviše upalo u oči u cijelom našem razgovoru jest vrlo velika i važna uloga koju recenzenti imaju u priči o kategorizaciji članka. Moje pitanje je koja je uloga urednika u svemu tome? U *Suvremenoj lingvistici* ne prihvaćamo uvijek kategorizacije koje predlažu recenzenti jer smatramo da su urednik i uredništvo tu da oblikuju znanstveni izgled časopisa. Naravno, recenzente smatramo mjerodavnima i biramo ih kao naše partnere koji su tu kao savjetodavno tijelo, ali mi smo tu da u slučaju neistovjetnih kategorizacija ili ako možda prepoznamo neku malicioznost, iako moram priznati da je to u mom dosadašnjem iskustvu bilo jako, jako rijetko, donesemo konačnu odluku o kategorizaciji. Uredništvo čine ljudi koji su relevantni i mjerodavni za različita područja naših disciplina te su kompetentni donositi takve odluke. I posljednje moje pitanje: jesu li povjerenstvo koje piše izvještaje i

Matični odbor tijela koja imaju pravo promijeniti kategorizaciju članka? Jer ako povjerenstvo kategorizacije definirane u časopisima prihvaća zdravo za gotovo i ne čita članke svojih kandidata kritički, onda se postavlja pitanje čemu ono uopće služi. Postavlja se pitanje vrednovanja kvalitete našeg rada i koliko sve te razine, od recenzenata preko urednika do povjerenstva, imaju utjecaj na konačno davanje ocjene i mišljenja. Govorim o kvaliteti, a ne o kvantiteti. Ono što se već pojavljuje kao veliko pitanje jest međunarodnost kao jedan neprikosnoveni kriterij. Stoga je doista pitanje je li međunarodno vrednije sve što je objavljeno igdje izvan Hrvatske bez obzira na kakvoću časopisa u kojemu je rad objavljen. Dakle, i tu povjerenstvo itekako ima zadaću, a u konačnici i Matični odbor, reći svoje mišljenje o kategorizaciji i samim time o kvaliteti takvoga rada. Mislim da je problem slojevit i da se svatko od nas uvijek nađe na jednoj od tih razina gdje ima mogućnost i obvezu izreći svoju kvalifikacijsku procjenu onoga što čita i što mu je dano na procjenu. Hvala.

270

David Šporer: Mislim da smo dobili pravu temu, ne samo da su obeshrabrene recenzije i stručni radovi, ovo sa zbornicima je isto indikativno jer je to također tip knjige u koji se puno uloži za uređivanje, priređivanje, antologije itd., i to je potpuno obeshrabrujuće jer se uopće ne boduje, ne postoji. Ja sam zapravo samo htio ponoviti ovo što je već bilo rečeno. S jedne strane, što se tiče specifičnosti humanistike, na tome bi trebalo inzistirati, premda nisam siguran da prirodnim ili "tvrdim" znanostima, kako god ih zvali, ta klasifikacija odgovara. To je upitno i mislim da se među njima isto mogu dobiti saveznici. Druga točka je djelovanje. Ovo je potpuno fantastična situacija. Imamo klasifikaciju za koju ne znamo otkuda potječe, zašto je uopće imamo i nitko od nas ne vidi smisao, ali se ona primjenjuje kao što kiša pada, pa tako i mi imamo tu klasifikaciju. Mislim da treba nešto učiniti da se to promijeni. Najveća apsurdnost se vidi u ovim pokušajima prevođenja i nesporazumima koje doživljavate s kolegama koji ne znaju o čemu se tu radi, što je posrijedi. Mislim da je ključna stvar ili tražiti podršku drugih časopisa, prvenstveno u humanistici pa šire, ili institucija kao što je Hrvatsko filološko društvo ili slično, kao što i povjesničari imaju svoje organizacije. Mislim da moramo doći do nekog dokumenta koji će biti temelj za to da se traži promjena te klasifikacije.

Svjetlan Lacko Vidulić: Samo jedna polumisao o ovim općim pitanjima: čini mi se da je etimološka srodnost riječi "povjerenstvo" i "povjerenje" važna. Kada usporedimo, recimo, sustave kakvi su u Njemačkoj i Hrvatskoj, onda

je očito riječ o tome da se u Njemačkoj u ljude na višim pozicijama, tj. sa višim zvanjima, kao i u ljude koji su u povjerenstvu ima toliko povjerenja da ih se ne treba više kvantificirati i mjeriti svaki njihov člančić, bodovati itd. Ali sustav koji ovdje postoji, a koji je vrlo diferenciran i birokratiziran, vjerojatno je izvorno zamišljen upravo kako bi se postigla veća kvaliteta, a klijentelizam i slične pojave dokinule ili ograničile i našlo te najbolje ljude u koje bi se onda moglo imati povjerenja. Tu mi se čini da je naprosto nekakva razlika u razvojnim fazama, pa je besmisleno to izravno uspoređivati. Pitanje je je li taj sustav klasifikacije primjeren zamišljenom cilju, a ako nije, u kojem smjeru ga mijenjati? Dodatno justirati postojeće kategorije ili tražiti da se sustav ukine? To su dvije različite perspektive, ali samo postavljam pitanje.

Zvonko Kovač: Kolega Viduliću, jako ste dobronamjerni u ovoj interpretaciji. Kad bi to tako bilo, onda bi proces bio postavljen tako da izlučimo najbolje profesore i znanstvenike. Nažalost, mislim da je cjelokupni proces postavljen tako, tj. pravila igre su postavljena tako da nas se ograničava. To je jedan sustav mnogobrojnih prepreka u znanosti koje čovjek mora preskakati, kao u utrci s preprekama, i tu se postavlja čitav niz raznoraznih pravila. Recimo, kada je riječ o klasifikaciji, opet govorim iz iskustva recenzenta, trebali bismo od toga odustati. Ako se već mora klasificirati, onda bi to morala raditi redakcija. A najbolje bi to bilo izbjeći jer mi se čini da je, kako smo čuli, proizašlo iz bibliografskog sustava. Neka onda knjižničari klasificiraju naše radove kako god oni hoće, ali to za naše karijere ne treba značiti ništa. Relevantno bi trebalo biti povjerenstvo u koje Vijeće ima povjerenje, koje treba pisati autorski izvještaj ili izvještaje, kao i ozbiljniji postupak izbora. U susjednoj Sloveniji svaki član piše svoj izvještaj i za doktorat i za izbore, slično kao i na drugim europskim sveučilištima. Može nam se dogoditi ono što se već događa, a dogodit će se i s doktoratima, a to je da nam se u jednom takvom sustavu gdje je važnija formalnost, a ne sadržaj događaju plagijati, razna podmetanja i da se provuku ljudi koji zaista nisu kvalitetni, upravo zbog toga što se oni vrlo dobro mogu držati svih tih kriterija, pravila i formalnosti, a o sadržaju nitko ne brine.

Davor Dukić: Ova druga tema, tema napredovanja je prevladala. Javila se kolegica Narančić, ja bih još prozvao profesora Novakovića za zadnju riječ u diskusiji.

Smiljana Narančić Kovač: Ispričavam se što drugi put uzimam riječ, ali bit ću vrlo kratka. Imam samo dvije vrlo kratke napomene. Pitam se što je to zapravo međunarodna recenzija, jer ako je autor, naprimjer, Amerikanac, je

li međunarodna recenzija recenzija hrvatskoga ili američkoga znanstvenika? U našim časopisima se kao međunarodna recenzija uvijek tretira samo ona koju su napisali eksperti koji nisu iz Hrvatske. A to nije tako ako je autor također stranac. Evo, to je samo tema za razmišljanje. Drugo, čini mi se da je ovdje izišlo na vidjelo nešto što je jako važno i o čemu je na samome početku govorio profesor Novaković, a i drugi, a to je da se zbog ovakvoga sustava klasifikacije znanstvenoga rada gase ključne filološke djelatnosti koje su nam nužne kako bismo mogli nastaviti filološka istraživanja, kao što su objavljivanje kritičkih izdanja, recenzije i prikazi stručne i znanstvene literature, izrade bibliografija, priručnika, konačno i rječnici. I to različite vrste, jer svaka razvijena znanstvena kultura ima najrazličitije vrste jednojezičnih rječnika, koji nama još uvijek nedostaju. Evo, toliko od mene, hvala lijepa.

Darko Novaković: Htio sam odgovoriti, ne znam u kakvom je stanju Matično povjerenstvo bilo nakon 2005, ali Matično jest interveniralo *in favore* kandidata, i to obično ako se vidjelo da je primjenjivana kategorizacija iza koje ni povjerenstvo samo po sebi nije stajalo. To se, recimo, baš događalo s rječnicima kod kojih, kao što znamo, ne možemo unaprijed reći jesu li znanstveni rad. Vrlo često jesu izvrstan znanstveni rad, no ne moraju biti, mogu biti kompilacije, sažeci sažetaka, ima ih raznoraznih. Dakle, to je bila neka mogućnost, nije se prečesto otvarala, ali se i to znalo dogoditi, s time da se to onda rješavalo ljubeznim dopisom povjerenstvu da provjeri je li to doista tako kao što piše.

Ja bih zapravo izdvojio jednu jedinu stvar kao nužnu, a to je da nakon ove rasprave krenemo na djela. Pretpostavljam da bi jedan od mogućih postupaka bio da se uredništva "udarnih" časopisa na neki način slože. Birokratska tijela će se oglušivati dok se god mogu oglušivati i naravno da tu ne treba očekivati nikakve spektakularne rezultate, ali u nekim bi trenucima glas sedam, osam ili devet časopisa vjerojatno morao nešto značiti. Naravno, ako je ikako moguće, s ilustracijama. Ne mogu zamisliti nijedan ozbiljan klasičnofilološki časopis, ne mogu zamisliti da netko u *Hermesu*, naprimjer, piše kakva je klasifikacija toga rada, s time da ima onih koji bi, prema našim kriterijima, teško ulazili u bilo koju od naših bodovnih kategorija, naprimjer intervencija u jednom jedinom stihu ili komentar jednoga jedinog stiha. Prema tome, moj je savjet, da bi ovo imalo smisla, da nešto pokušamo ako je moguće – inače ćemo se zadovoljiti da jedni drugima plaćemo na ramenu.

Davor Dukić: Pitali smo se koliko će ljudi doći, došlo je više nego što smo očekivali. Negdje na polovici diskusije postalo mi je jasno da uredništvo nije

predvidjelo da će tijekom diskusije ići prema zaključku o potrebi djelovanja. Prije sam očekivao neku dijagnozu i deskripciju nego najavu akcije, pa sam onda sad na brzinu razmišljao. Mogu samo predložiti da se ova diskusija možda nekako sažme, da ovaj drugi dio materijala koji ćemo objaviti bude sažetiji i da se učini dostupnim. Naravno, svi sudionici u diskusiji i izlagači dobit će na autorizaciju tekst prije nego što se objavi. Što se tiče neke dodatne akcije i koordinacije udarnih časopisa, to je dobar prijedlog. Dakle, *Umjetnost riječi* će paralelno raditi na sređivanju ovoga materijala i na zaključcima jer ipak mislim da se može izvući barem jedan zaključak. Naime, nitko od vas se nije javio i rekao: "Čekajte, ali ta klasifikacija je dobra". Postoji konsenzus da je stanje koje bi slijedilo "Pravilnik" iz 2005. neodrživo. Sigurno se ne bismo svi složili, a to se vidi i iz naše rasprave, što točno treba mijenjati i kako. U svakom slučaju, to traži dodatnu raspravu. Dakle, iz ove rasprave treba izvući glavne akcente. To bismo trebali napraviti mi u *Umjetnosti riječi* i onda napraviti neki polazni tekst koji bismo poslali uredništvima udarnih časopisa – koji god to bili, ali dobro, nema nas tako mnogo – humanističkih znanosti u Hrvatskoj. Više za sada ne mogu obećati. Hvala svima.

ZAKLJUČCI OKRUGLOG STOLA GDJE POČINJE IZVORNOST? KATEGORIZACIJA RADOVA U HUMANISTIČKIM ZNANOSTIMA

Nakon završetka okruglog stola uredništvo *Umjetnosti riječi*, u dogovoru s izlagačima iz uvodnoga dijela i sa sudionicima diskusije, formuliralo je zaključke. Ti su zaključci, kao preporuke za izradu novog pravilnika o uvjetima za izbor u znanstvena zvanja, prosljeđeni: Matičnom odboru za područje humanističkih znanosti – polje filologija, Područnom znanstvenom vijeću za humanističke znanosti, Nacionalnome vijeću za znanost, visoko obrazovanje i tehnološki razvoj, Agenciji za znanost i visoko obrazovanje, Hrvatskom filološkom društvu, hrvatskim znanstvenim časopisima za područje humanističkih znanosti. Riječ je o sljedećim zaključcima:

1. Potrebno je zamijeniti postojeću četveročlanu kategorizaciju (izvorni znanstveni rad, prethodno priopćenje, pregledni rad, stručni rad) dvočlanom u kojoj bi bile kategorije znanstveni rad i stručni rad. Znanstveni bi rad objedinio dosadašnje kategorije izvorni znanstveni rad i pregledni rad. Prethodno priopćenje neprimjerena je kategorija u humanističkim znanostima koje nemaju eksperimentalna istraživanja.

Kategorija stručni rad obuhvaćala bi prije svega kritičke recenzije i prikaze o recentnoj znanstvenoj literaturi koji se objavljuju u znanstvenim časopisima. Objavljivanje stručnih radova trebalo bi adekvatno vrednovati kao dio ukupne djelatnosti svakog znanstvenika te bi ono moglo postati jednim od uvjeta za znanstveno napredovanje. Time bi se potaknula kritička razmjena mišljenja u domaćoj humanistici.

2. Znanstveni časopisi ne smiju biti jedina mjesta i mjerila znanstvene izvrsnosti. U humanističkim znanostima, napose filološkima, treba vrednovati i druge oblike znanstvenog i stručnog rada: znanstvene knjige, članke u zbornicima radova, članke u leksikonskim/enciklopedijskim publikacijama, uređivanje zbornika radova, kritička izdanja tekstova, izradu rječnika i gramatika, prijevode zahtjevnih teorijskih ili književnih tekstova.
3. Treba prekinuti dosadašnju praksu neselektivnog dodatnog vrednovanja svakog rada objavljenog izvan Hrvatske.
4. S obzirom na izneseno u točki 3 te s obzirom na složenost vrednovanja znanstvenoistraživačkog i stručnog rada u humanističkim znanostima, potrebno je precizno odrediti, ali i proširiti ovlasti povjerenstava u postupcima izbora u znanstvena i znanstveno-nastavna zvanja, imajući pritom u vidu očuvanje digniteta humanističkih disciplina i zaštitu interesa predložnika.